

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 24 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2465 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS NEDARBO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-1904 12 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2466

2023 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2023 m. lapkričio 22 d. sprendimo Nr. SV-S-1187 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 2 ir 3 punktus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Nepritarti Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 24 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-2465 (toliau – Įstatymo projektas Nr. 1) ir Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 12 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-2466 (toliau – Įstatymo projektas Nr. 2) (toliau kartu – Įstatymų projektai) dėl šių priežasčių:

1. Įstatymo projekte Nr. 1 siūloma nustatyti Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo 24 straipsnio 1 dalies 2 punkte ir 4 dalies 1 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo išimtį, numatant, kad bedarbio statusas nesustabdomas arba nepanaikinamas, net ir atsiradus darbo santykiams ar darbo santykiams prilygintiems teisiniams santykiams arba bedarbiui pradėjus individualią veiklą, jei šie santykiai atsiranda ar ši veikla vykdoma 7–9 nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimo mėnesį. Įstatymo projekto Nr. 1 siūlomu teisiniu reguliavimu būtų sudaromos prielaidos nurodytais atvejais asmenims išlaikyti teisę į nedarbo socialinio draudimo išmoką, kuri Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje siejama su bedarbio statuso suteikimu. Įstatymų projektų aiškinamajame rašte teigiama, kad Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma išimtis būtų taikoma 7–9 nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimo mėnesį, „kad būtų išvengta piktnaudžiavimo“, kad siūlomo reguliavimo teigiamas pasekmes pajustų „smulkusis verslas, kuris neretai neranda darbuotojų regionuose, <...> ir patys bedarbiai, nes neprarasdami išmokų galėtų imtis iniciatyvos, išbandyti individualią veiklą ar verslą, kurie pradžioje, tikėtina, neatneš pajamų, tačiau ilgainiui leistų susikurti darbo vietą. Toks sprendimas mažins ir nelegalų darbą, kai gaudami bedarbio išmoką žmonės uždarbiauja nelegaliai, tad valstybė praranda ir išmokas, ir įmokas“.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2023 m. spalio mėnesio duomenimis, vidutinė nedarbo socialinio draudimo

išmokos mokėjimo trukmė buvo 4,8 mėnesio, o du trečdaliai nedarbo socialinio draudimo išmokų gavėjų šią išmoką gauna ne ilgiau kaip 6 mėnesius. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu Nr. 1 siūlomi pakeitimai ne tik neaktyvintų ir nemotyvuotų bedarbių, gaunančių nedarbo socialinio draudimo išmoką, greičiau grįžti į darbo rinką, bet ir skatintų juos toliau likti registruotais Užimtumo tarnyboje prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kad nuo septinto nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimo mėnesio gautų ne tik nedarbo socialinio draudimo išmoką, bet ir darbo užmokestį arba pajamas. Taigi Įstatymo projektu Nr. 1 siūlomas teisinis reguliavimas neatitinka Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 ir 5 punktuose nustatytų teisėkūros tikslingumo ir efektyvumo principų.

2. Pažymėtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas yra pasirinkęs socialinės apsaugos nedarbo atveju teikimo modelį, grindžiamą nedarbo socialiniu draudimu, kurio paskirtis (Nedarbo socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnis) – iš nedarbo socialinio draudimo lėšų kompensuoti šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims dėl nedarbo negautas pajamas ar jų dalį. Įstatymo projektu Nr. 1 siūlomas teisinis reguliavimas, pagal kurį numatomas nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimas asmeniui, kuris faktiškai nėra bedarbis ir gauna darbo užmokestį arba pajamas, šiai nedarbo socialinio draudimo paskirčiai prieštarauja. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog, „<...> pasirinkęs socialinės paramos nedarbo atveju teikimo modelį, grindžiamą nedarbo socialiniu draudimu, įstatymų leidėjas privalo užtikrinti, kad konstitucinė teisė į socialinę paramą nedarbo atveju, įtvirtinta, kaip minėta, Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje ir 52 straipsnyje, būtų veiksmingai užtikrinta prisidėjusiems įstatymo nustatytu mastu prie šio socialinio draudimo asmenims, kai jie netenka darbo, bet aktyviai jo ieško ir dėl objektyvių priežasčių negali rasti“ (Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. KT41-N12/2019).

3. Įstatymo projektu Nr. 2 siūloma keisti Nedarbo socialinio draudimo įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje nustatytą nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimo pratęsimo laikotarpį bedarbiams, kuriems paskirtos arba atnaujintos nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimo termino pabaigos dieną iki senatvės pensijos amžiaus yra likę ne daugiau kaip 5 metai, jeigu jiems nepaskirta išankstinė senatvės pensija pagal Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymą (iki 2017 m. gruodžio 31 d.) arba pagal Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymą (nuo 2018 m. sausio 1 d.), ir nustatyti, kad nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimas gali būti pratęsiamas ne 2, o 6 mėnesiams. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos preliminariais duomenimis, Įstatymo projektui Nr. 2 įgyvendinti reikėtų apie 17,7 mln. eurų papildomų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų per metus. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „<...> įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, bylos

Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03), kad „teisės norma, kuria valstybė prisiima atitinkamą įsipareigojimą, <...> turi būti paremta materialiniais ir finansiniais ištekliais“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas, bylos Nr. 8/96). Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2024 metais prognozuojamas nedidelis teigiamas nedarbo socialinio draudimo rūšies rezultatas, kurio nepakaktų Įstatymo projekto Nr. 2 siūlomoms nuostatoms įgyvendinti, o Lietuvos Respublikos valstybės socialinių fondų biudžetų 2024 metų rodiklių patvirtinimo įstatyme nenumatyta papildomų lėšų, kad būtų galima šiuo laikotarpiu prisiimti papildomų finansinių įsipareigojimų, susijusių su Įstatymo projekto Nr. 2 įgyvendinimu.

Ministras Pirmininkas

Socialinės apsaugos ir darbo ministras